

Afdeling Nederland

Keizersgracht 177
Postbus 1968
1000 BZ Amsterdam

T 020 626 44 36
E info@amnesty.nl
I www.amnesty.nl

Datum

7 december 2022

Onderwerp

Gespreksnotitie Amnesty International tbv rondetafelgesprek over het Nationaal Programma tegen Discriminatie en Racisme 14 december 2022

Geachte woordvoerders discriminatie,

Amnesty International waardeert deze gelegenheid om een bijdrage te leveren aan het rondetafelgesprek over het Nationaal Programma tegen Discriminatie en Racisme 2022. Het is goed dat er door het instellen van een Nationaal Coördinator Discriminatie en Racisme (hierna: NCDR) extra inzet komt op het tegengaan van racisme en discriminatie. Omdat conform de opdracht van de NCDR het werkprogramma door de betrokken departementen goedgekeurd diende te worden blijft dit nog te veel staand beleid. Er worden onvoldoende echte stappen gezet om racisme en discriminatie tegen te gaan. Discriminatie en racisme kennen vele vormen, maar ik wil het tijdens het rondetafelgesprek met u hebben over effectieve maatregelen tegen etnisch profileren en discriminerende risicoprofielen.

Uitbreiding Algemene Wet Gelijke Behandeling

Etnisch profileren is een vorm van discriminatie, en daarmee een mensenrechtenschending. Daarom juicht Amnesty het toe dat de NCDR onderzoekt welke mogelijkheden er zijn tot uitbreiding van de Algemene Wet Gelijke Behandeling (AWGB) om alle eenzijdig overheidshandelen onder deze wetgeving te laten vallen. Hiermee zou het College voor de Rechten van de Mens bevoegd zou worden om alle klachten van burgers over discriminatie door overheden en uitvoeringsorganisaties te behandelen. Omdat de impact van discriminatie door de overheid op burgers groot is pleit Amnesty ervoor dat de oordelen van het College over eenzijdig overheidshandelen bindend zijn.

Expliciet verbod op het gebruik van ras en nationaliteit als selectie criterium

Het is echter onvoldoende om alleen de rechtsbescherming van de burger achteraf te regelen. Ondanks het grondwettelijk discriminatieverbod maakt onze overheid nog steeds gebruik van discriminerende risicoprofielen. Daarom pleit Amnesty International al jaren voor een [expliciet verbod op het gebruik van nationaliteit of etniciteit als selectie criterium in risicoprofilering bij wetshandhaving](#). De kans dat een discriminatieklacht bij het College terecht komt is aanzienlijk kleiner wanneer het gaat om overheidsoptreden waarbij een risicomodel is gebruikt. De inzet van risicomodellen is voor de burger vaak onzichtbaar en gebeurt vaak in de fase vóór besluitvorming. De systematiek van de AWGB laat toe dat er specifieke verboden voor aangewezen sectoren of handelingen worden geformuleerd. Amnesty pleit dan ook voor het opnemen van een expliciet verbod op het gebruik van ras en nationaliteit als selectie criterium in risicomodellen die worden gebruikt in de zoektocht naar potentiële normovertreders. In deze context leidt het maken van direct onderscheid op grond van ras of nationaliteit tot etnisch profileren. Een expliciet verbod is een effectieve bescherming tegen discriminerende

risicoprofielen die zijn of worden gebruikt door de Belastingdienst, gemeenten, politie en de Koninklijke Marechaussee.

Effectieve maatregelen tegen etnisch profileren bij politie- en grenscontroles

In de strijd tegen etnisch profileren en discriminerende risicoprofielen is duidelijke wetgeving hard nodig, maar nog niet voldoende. Effectieve maatregelen om dit tegen te gaan ontbreken nu nog in het overheidsbeleid en in het Nationaal Programma. Amnesty pleit dan ook voor:

- Betere verantwoording en evaluatie van politiecontroles. Doordat nu de controles op straat alleen worden geregistreerd wanneer ze leiden tot een boete of aanhouding, kunnen de effectiviteit én de onvoorziene neveneffecten (zoals discriminatie) niet goed worden vastgesteld en verantwoord. Stopformulieren zijn een beproefd instrument voor monitoring en verantwoording. Amnesty schreef hier [een memo](#) over.
- Controle en toezichthoudende bevoegdheden duidelijker omschrijven, zodat politie, marechaussees en boa's en ook burgers beter weten wat wel én niet mag.
- Betere instructies voor politieagenten, marechaussees en andere wetshandhavers over hoe ze moeten selecteren bij identiteits-, voertuig- en grenscontroles, en bij preventief fouilleren.

Effectieve maatregelen tegen discriminatie door algoritmen

Discriminatie door algoritmen moet worden voorkomen door duidelijke regels te stellen die discriminatie en privacy-schendingen voorkomen:

- De invoering van een verplichte en bindende mensenrechtentoets voorafgaand aan het ontwerp én tijdens het gebruik van algoritmische systemen en geautomatiseerde besluitvorming.
- De instelling van een onafhankelijke en goed toegeruste algoritmetoezichthouder die bindende adviezen mag geven en toezicht uitoefent vanuit het perspectief van alle mensenrechten.
- Een verbod op autonome en zelflerende algoritmes in de uitvoering van overheidstaken wanneer dit mensen in aanmerkelijke mate treft of een grote impact heeft op mens of maatschappij.
- Een algoritme-register, waarin de overheid gedetailleerde en uitgebreide informatie bekendmaakt over de algoritmische systemen die zij gebruiken. Overheden moeten volledig transparant zijn en moeten informatie geven aan de mensen die geraakt worden door de algoritmische systemen.

Graag ga ik met u over de punten in gesprek tijdens het rondetafelgesprek op 14 december aanstaande.

Met vriendelijke groet,

Dagmar Oudshoorn
Directeur Amnesty International Nederland